

3D City patchwork: dynamisch draadwerk voor een hoofdstad

Een verhalend verslag van een dag Brussel voor gevorderden

Op donderdag 22 november 2001 vonden een 50-tal architecten, stedenbouwkundigen, planners en professionelen uit aanverwante disciplines de weg naar MINTH¹ voor een bijzondere dag Brussel. **Adressing Brussels - seminar en stadssafari** was een gezamenlijk initiatief van MUST, O2-consult en Urban Unlimited. De vernieuwende formule kon rekenen op geïnteresseerden uit Nederland en België die planningsthema's voor de virtuele hoofdstad van Europa wilden verdiepen. In de voormiddag gaven Robert Broesi van MUST en Wies Sanders van Urban Unlimited een uiteenzetting over veranderingen in de stedelijke dynamiek en vraagstukken voor het beleid in Brussel. De namiddag was gereserveerd voor een fysieke verkenning van de stad.

De heringerichte koffiebranderij van Jacquemotte aan de voet van het Justitiepaleis bood het geschikte kader voor twee situatieschetsen van Brusselse planning. Het eerste deel, namelijk een analyse van '*Fysieke Stromen*' oftewel 'niet vaste elementen die de stedelijke ontwikkeling sturen' begint bij transitbewegingen in de Europese context. Een uiterst heterogene verzameling gebruikers eigent zich immers de stad Brussel als 'transcity' toe vanuit een eigen interpretatiekader. Spoor, straat en luchtruim zijn wegen van instroom voor de forens, de toerist, de internationale zakenman of -vrouw, de 'expat' en ook vluchteling die vervolgens voor hun eigen doeleinden op verschillende delen van Brussel aanspraak maken. Dit zijn respectievelijk de Europese wijk, kantoorgebouwen bij het Centraal- en Noordstation; de Brusselse vijfhoek en de gebieden rond het atomium; sites voor hoge snelheidsbezoekers; de betere wijken voor vluchtig gebruik, maar ook vluchtelingenconcentraties langs het kanaal en in multicultureel Matonge. De 'Brusselaar' die al een leven lang in de stad woont versterkt de binnenstedelijke dynamiek, vooral dan naar de tweede kroon. De ontwikkeling van Brussel staat als hoofdstad van Europa bij elke uitbreiding terug ter discussie.

De reëel aanwezige fysieke stromen vragen een antwoord in de *Governance* oftewel het 'navigerend (laverend?) besturen' van stedelijke ruimtes, onderwerp van de tweede uiteenzetting. Brussel is een dynamische en gefragmenteerde stad met een opeenstapeling van bestuurslagen die de weerslag zijn van de historische ontwikkeling van beleidsstructuren. De enigszins onstabiele en ver van evidente driepoot 'contact, overzicht en vertegenwoordiging' zijn reminiscenties uit middeleeuwse structuren, koningsheerschappij en het huidig democratisch bestel. De uitdaging bestaat erin deze drie bestuursvormen te verbinden bij veranderende mondiale en lokale ontwikkelingen. Als eerste hypothese wordt voorgesteld dat de uitbouw en de organisatie van 'tussenactoren' een oplossing kan bieden. In het Brusselse zijn dit onder andere de (Qua)NGO's² die stromen van geld, mensen, goederen en informatie sturen. Andere tussenactoren zijn de meer informele organisaties uit het Brusselse verenigingsleven. Verder mogen ook media en ICT als mediair niet vergeten worden. Tot slot komen ook verschillende wegbereiders, onder andere voor Europese netwerken, in aanmerking. Voor deze uiteenlopende fragmenten is er geen gedeelde ontmoetingsplaats.

¹ MINTH: Internationaal Huis – Maison Internationale

² (Quasi) Non gouvernemental organisations

Hierbij aansluitend wordt als tweede hypothese gesteld dat 'verhalend besturen' een strategie is om stadsfragmenten te verbinden. Met punctuele ingrepen³, diverse krachtige events⁴ en de promotie van het multi-culturen-gebeuren in Brussel kunnen door verhalend besturen de potenties van een dynamisch stedelijk weefsel naar behoren verwezenlijkt worden.

Aansluitend bij de uiteenzettingen kwam spontaan een debat op gang omtrent de positie van de beleidsmakers, de financiële centra en de zogeheten 'glokale' elites. Niet enkel een bindmiddel voor tussenactoren onderling, maar ook een nieuwe elan in de relatie van tussenactoren en formele bestuurders kreeg in dit discours brede steun als noodzakelijk uitgangspunt voor een nieuwe hegemonische stadsvisie. De seminars en het korte debat bleken voedingsbodem voor tal van vragen, die in de namiddag nog verrijkt werd toen we het scheppingsverhaal van Brusselse planning in medias res konden beleven.

De stadssafari, die door Stephan de Corte van de VUB voorgesteld was, leidde langs de hotspot Europese wijk en Zone Libre in het Luxemburgstation, door Sint Joost ten Node naar Mediterraan Brussel in de Brabantwijk en Limite Limite, en via de logistieke potentiëlen van Turn en Taxis, langs het kanaal en klein kasteeltje verder door Kuregem naar de Zuidwijk. Recyclart was eindpunt van de rit. Voor het freezoning project aan de Europawijk en Recyclart kregen we meer gedetailleerde informatie via de betrokkenen.

Na een lunch in de lokettenzaal van het Luxemburgstation ging Christiaan Kesteloot verder in op de fragmentatie en sterk lokale oriëntaties die in de Brusselse beleidsstructuren aanwezig zijn voor een stadsgebied dat sowieso veel kleiner is dan wat het metropolitane gebeuren zou toelaten. De suburbane middenklasse die stedelijke diensten gebruikt en in de stad werkt, woont in een periferie die niet deel uitmaakt van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het kerngebied heeft in deze constellatie weinig gestructureerde middelen om een stedenbouwbeleid te voeren. De problematische beheersbaarheid van Brussel kan volgens Kesteloot uitsluitend door ingrijpende structurele veranderingen veranderd worden, hetzij fiscaal, territoriaal of electoraal.

Evenals bij de vorige uiteenzettingen borrelden ook hier veel vragen op die in het kort tijdsbestek onmogelijk allemaal aan bod konden komen. Voor een meerderheid kon deze honger (en ondertussen ook wat dorst na jacht op 'stedelijk wild') gestild worden bij een glaasje in de ruimtes van Recyclart. Een vervolg op dit event van verhalend Brussel lijkt me onvermijdelijk.

Annette Kuhk, wet. ond. Departement Architectuur Sint Lucas

Artikel voor VRP Nieuwsbrief naar aanleiding van de dag 'Adressing Brussels'

³ Limite Limite en Recyclart zijn hier voorbeelden van.

⁴ Men denke aan Brussel 2000 of de Zinnekeparade.